

СЕКЦІЯ ІІ. БЛИЗЬКИЙ ТА СЕРЕДНІЙ СХІД У ХХ–ХХІ СТ.

УДК 141.1

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-17>

Алієва Фаріда

ORCID: 0000-0002-3538-904X

кандидат історичних наук, доцент,

провідний науковий співробітник

Інститут історії імені А. А. Бакіханова НАН Азербайджану

м. Баку, Азербайджан

ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ АЗЕРБАЙДЖАНУ НА ПОЧАТКУ 20–30 РР. ХХ СТ.

Ключові слова: Азербайджан, Азербайджанська Демократична Республіка, більшовики, політичні репресії.

Після проголошення незалежності Азербайджану Бакинська рада і її виконавчий орган – Рада Народних Комісарів – не лише не визнали національний уряд, але й усіма засобами (політичними, економічними, дипломатичними, воєнними) виступили проти цього [1].

22 квітня 1918 р. було проголошено незалежну Закавказьку Федеративну Республіку та сформовано новий закавказький уряд, до якого від Азербайджану увійшли 5 міністрів. Однак створення цього уряду не призвело до встановлення єдиної влади в Закавказзі, що ще більше посилювало анархію, що панувала тут. У цих умовах грузинські представники оголосили про свій вихід зі складу сейму. 26 травня сейм було розпущено і Грузія проголосила свою державну незалежність. Азербайджанські делегати сейму створили Тимчасову Національну Раду Азербайджану, головою якого було обрано М. Расулзаде. Перші збори Національної Ради відбулися 28 травня, які оголосили про створення на території Південного та Східного Закавказзя Азербайджанської Демократичної Республіки. Прем'єр-міністром першого уряду молодій державі став Ф. Х. Хойський [2].

Після розпаду Азербайджанської Демократичної Республіки влада перейшла в руки Воєнно-революційного комітету Азербайджану. В квітні 1920 року Баку став столицею Азербайджанської Радянської Соціалістичної Республіки. Ця дата змінила історію азербайджанського

народу і навіть прийнята Конституція мала на меті гарантування диктатури пролетаріату. Новий уряд запроваджував свій ідеологічний та політичний режим. Для зміцнення свого режиму більшовики використали випробований історією метод страху, який сприяв її перемозі під час громадянської війни у Росії. Застосування терору на державному рівні в Азербайджані здійснювалось Надзвичайною комісією, Вищим революційним трибуналом та спеціальним відділом XI Червоної Армії [3]. Зважаючи на архівні матеріали, можна довести, що ще під час існування АДР більшовики вели репресивну політику на території Азербайджану. Якщо ця політика мала спочатку терористичний і диверсійний характер, то починаючи з перших днів радянзації вона обернулася масовими політичними репресіями.

Першою жертвою політичних репресій стала Азербайджанська Демократична Республіка.

Більшовики намагалися стерти з пам'яті народу державу, яка проіснувала приблизно два роки і зазнала ліквідації з боку радянської влади. Цей процес – спотворення історії, замовчування реалій 1918–1920-х років – втілювався у життя різними шляхами, один із яких – знищення представників азербайджанської інтелігенції та працівників культури [4].

Перший наказ, з якого почалися репресії, про арешти та конфіскації було видано 29 квітня 1920 року. Відповідно до цього рішення було організовано Азербайджанську Надзвичайну Комісію. Наказ Азревкому від 2 червня 1920 р. «Про боротьбу з контрреволюцією» створив підставу для багатьох подальших вироків. 17 травня 1920 р. Політбюро КП(б) Азерб. РСР прийняло ухвалу про створення в Баку трудового (концентраційного) табору. Етап масових репресій настав за умов переходу до так званої «соціалістичної реконструкції» [5].

Історія є доказом агресивної радянської політики в Азербайджані, події 20–30 років характеризуються політичною нестабільністю, що суттєво вплинуло на подальшу долю азербайджанського народу.

Література:

1. Гасанлы Дж. Азербайджан на перекрестке эпох: первая попытка интеграции в свободный мир (1917–1920). Кавказ и глобализация Т. 3. В. 4., 2009. С. 147.

2. Махмуд Исмаил. История Азербайджана: краткий обзор с древнейших времен до 1920. Баку, 1995. С. 51.

3. Исмаилов Э. Краткий курс по истории Азербайджана. М. 2010. 416 с.

4. Мамедова З. Между молотом и наковальней: о положении южных азербайджанцев в 1920–1925 гг. История Азербайджана. <https://azerhistory.com/?p=40195>

5. Алиева С. Сталинские репрессии в Азербайджане. 2017. Стаття. Електронний ресурс.